Válasz Marcel den Dikken, Kontra Miklós és Prószéky Gábor

Interaction between grammar and pragmatics: the case of implicit subject and direct object arguments in Hungarian language use

című akadémiai doktori értekezésemről készített opponensi véleményére

1. Köszönetnyilvánítás

Mindenekelőtt szeretném megköszönni mindhárom opponensemnek, Marcel den Dikkennek, Kontra Miklósnak és Prószéky Gábornak, hogy elvállalták az értekezésem bírálatát, hogy időt és energiát szenteltek a dolgozat elolvasásának, annak ellenére, hogy talán a dolgozatom témája nem tartozik szorosan a legszűkebb érdeklődési területükhöz. Ennek köszönhetően viszont olyan tágabb perspektívából értékelhették dolgozatomat, amely a tárgyalt problémák egy részét más szemszögből veszi szemügyre új felvetéseket, kutatási témákat eredményezve. Köszönetemet fejezem ki a véleményükben megfogalmazott pozitív megjegyzésekért, a dicsérő szavakért, de még inkább a kritikai észrevételekért, felvetésekért, kérdésekért, az esetleges hiányosságokra való rámutatásokért. Válaszomban kizárólag ez utóbbiakra kívánok koncentrálni, helyenként egyetértve, máskor vitatkozva a megjegyzésekkel.

2. Válasz az elméleti, tárgytudományos jellegű felvetésekre

2.1. Válasz az általános észrevételekre

Marcel den Dikken dolgozatom általános, a tudományos eredményekre, az újdonságra és a dolgozat érdemeire vonatkozó értékelésénél, idézve annak 1.3 alfejezetét, azt írja, hogy értekezésem egy jelentős része korábbi saját, illetve Bibok Károly társszerzővel publikált munkáimon alapszik, és mivel opponensem nem ismeri teljes mélységében korábbi munkáimat, nem tudja megállapítani kellő bizonyossággal, hogy az értekezés a korábbi publikációimhoz képest mennyi újdonságot tartalmaz. Az opponensem által idézett részben ezt írom: „the present book is intended to summarise the results of my previous work into implicit arguments in Hungarian and to enrich it in several new respects" (37. oldal). Ezzel a mondattal azt szerettem volna nyilvánvalóvá tenni a Bevezetésben, hogy értekezésem összefoglalja az implicit argumentumokkal kapcsolatos kutatási eredményeimet, de nemcsak azokat tartalmazza, amelyeket már korábbi munkáimban is közöltem, hanem azokhoz képest is vannak benne újdonságok, részben az opponensem által kiemeltek – azaz a különböző adatforrások integrált bevonása a kutatásba, a magyar igék implicit argumentumokkal való előfordulására vonatkozó tipológia felállítása, valamint az implicit argumentumok használatát motiváló tényezők és irányító elvek feltárása –, részben például a Tézisek 13–17, 21 pontjaiban megfogalmazottak, ahogy azt másik opponensem, Kontra Miklós is írja. A Magyar Tudományos Akadémia Doktori Szabályzatának 26. § (1) bekezdése így fogalmazza meg a doktori cím elnyeréséhez szükséges kívánalmakat: „A doktori cím megszerzése iránti kérelemhez olyan doktori művet kell mellékelni, amely önmagában véve is alkalmas a kérelmező eredeti tudományos teljesítményének értékelésére, megítélésére, valamely tudományos kérdés megoldásának bemutatása alapján." Doktori értekezésem célja éppen egy ilyen kérdéskör megoldása, a magyar igék implicit alanyi és tárgyi argumentumokkal való előfordulási módjainak és interpretációs lehetőségeinek a feltárása. Mivel az eredmények egy hosszabb kutatási folyamat különböző fázisaiban születtek egymásra épülve, a disszertációnak tartalmaznia kell a korábban már publikált eredményeket is, illetve kutatásom legfrissebb, még nem publikált új eredményeit is. Ami a Bibok Károllyal közösen publikált tanulmányokat illeti, a doktori eljárás megindítására benyújtott pályázatomhoz csatolt társszerzői nyilatkozat tartalmazza, hogy a közös publikációink implicit argumentumokra vonatkozó eredményeit társszerzőm az én hozzájárulásomnak ismeri el.

Marcel den Dikken egyik nagyobb megjegyzésében azt a hiányérzetét említi, hogy szélesíthettem volna a vizsgálatot azzal, ha nem csak az igék implicit argumentumaival foglalkozom. Dolgozatom célkitűzése a magyar igék implicit alanyi és tárgyi argumentumokkal való előfordulásának és interpretálási lehetőségeinek a feltárása volt, ezért nem foglalkoztam a főnevek vagy a melléknevek implicit argumentumokkal kapcsolatos viselkedésével. Természetesen, ez nem jelenti azt, hogy a vizsgálatokat ne lehetne kiterjeszteni az argumentummal rendelkező főnevekre vagy melléknevekre. Éppen ellenkezőleg és erre utaltam is a dolgozatom 86. oldalán, amikor a ki nem mondott konstituensek (unarticulated constituents) Vicente és Groefsema (2013: 109) által megnevezett különböző fajtáit értékeltem az implicit argumentumok általam adott definíciója alapján. Az argumentumszerkezettel rendelkező melléknevek (vö pl. a Vicente és Groefsema által idézett angol *ready* 'kész' vagy a magyar *büszke, féltékeny, irigy* stb.), illetve főnevek (vö. pl. *igény, válasz, hála, lehetőség, győzelem, félelem*) lexikai-szemantikai reprezentációjukban szintén tartalmaznak olyan argumentumhelyet, amely lexikailag realizálatlanul hagyható, ha a megnyilatkozás grammatikai és kontextuális tényezői engedélyezik azt. Az implicit argumentumok definíciója (Dissz. 3.1.1 fejezet, 81. oldal, (57); Tézisek 3. oldal) természetes módon kiterjeszthető az argumentumszerkezettel rendelkező melléknevekre és főnevekre, sőt minden olyan szótípusra, amely logikailag predikátumként viselkedik és argumentumokkal rendelkezik. Ennek megfelelően implicit argumentumnak tekinthető minden olyan, az ige, melléknév, főnév lexikai-szemantikai reprezentációjában helyet foglaló, de lexikailag realizálatlanul hagyott argumentum, amelynek a jelenlétét a megnyilatkozásban lexikai-szemantikai, grammatikai és/vagy pragmatikai evidenciák igazolják. Annak az elemzése azonban, hogy a felsorolt tényezők hogyan és milyen munkamegosztásban engedélyezik az implicit argumentumokat a szóban forgó melléknevekénél és főneveknél nem szerepelt a dolgozatom célkitűzései között. Egy újabb kutatásban viszont valóban érdemes lenne ezt megvizsgálni.

Marcel den Dikken másik nagyobb hiányérzete azzal kapcsolatos, hogy a dolgozatomban inkább csak a *pro*-ejtéssel előálló implicit argumentumokra fókuszálok és nem szentelek teret a *pro*-ejtés, az argumentumellipszis , a topic-ejtés (topic drop) és az implicit argumentumok szintaxisba való ki nem vetülése (non-projection of implicit arguments) közötti különbségek tárgyalásának (vö. még opponensem 14. kisebb megjegyzését). Az implicit argumentumok definíciójának megadásakor hangsúlyoztam, hogy az implicit argumentumoknak különböző típusai vannak és engedélyezésük különböző tényezők által történik (Dissz. 3.1.1. fejezet, 81. oldal, (57); Tézisek 5. oldal), bár kétségkívül nem soroltam fel valamennyi lehetséges típust, de ez nem is volt célom. Ugyanakkor igyekeztem nyilvánvalóvá tenni, hogy milyen módokon előforduló implicit argumentumokkal foglalkozom. A dolgozatom szerkezeti felépítésével is ezt kívántam jelezni. Mivel a nyelvhasználat megnyilatkozásaiban előforduló implicit argumentumokat vizsgáltam, az egyes előfordulási módokon megjelenő implicit argumentumoknál elsősorban arra koncentráltam, hogy milyen típusú információk és milyen „méretű" kontextusokban engedélyezik az implicit argumentumok előfordulását. Az egyes előfordulási módokon belül elhelyezhetők az opponensem által felvetett szintaktikai kategóriák. Az I. módon, azaz a lexikai-szemantikai reprezentáció révén engedélyezett implicit argumentumok nem reprezentálódnak a megnyilatkozások szintaktikai szerkezetében, ahogyan a II. és a III. módon az enciklopédikus információ által engedélyezettek sem. A II. és a III. módon előforduló implicit argumentumok esetén a megnyilatkozások grammatikai, köztük szintaktikai, tulajdonságai szintén engedélyezhetik az argumentumok lexikailag realizálatlanul hagyását. Hogy az implicit argumentumoknak milyen szintaktikai műveletek révén előálló milyen szintaktikai típusait különböztetjük meg, az elméletfüggő. Dolgozatom elméleti alapjául nem a mondatközpontú generatív grammatikai megközelítés szolgált. Ahogy

a disszertáció releváns helyein jeleztem is, az általam használt fogalmak közül például az implicit argumentumot, az anaforát, a zéró anaforát sem a chomskyánus generatív grammatikákban megszokott értelemben használom (vö. Dissz. 3.1.1. fejezet, 81. oldal; 5.1.1 fejezet, 173–179. oldal). A *pro*-ejtés jelenségének tárgyalásakor is a *zéró anaforikus* és a *zéró exoforikus névmás* terminusokat használtam a diskurzuselemzésben, szövegtanban, pragmatikában, számítógépes nyelvészeti megközelítésekben szokásos módon (vö. Dissz. 173, 179) és az ott lévő hivatkozásokat), továbbá összhangban dolgozatom szemléletmódjával, azt mutattam be, hogy a grammatikai tényezők (köztük a morfo-szintaktikai faktorok), az általános pragmatikai és a konkrét kontextuális információk hogyan működnek együtt a zéró névmások engedélyezésében a nyelvhasználat megnyilatkozásaiban, azaz szintén nem az volt a célom, hogy a magyar mondatokban e jelenségek generatív szintaktikai magyarázatát nyújtsam. Itt jegyzem meg, hogy a többes számú zéró pronominális tárgyak elemzésénél ugyanakkor röviden utaltam arra, hogy egy generatív szintaktikai magyarázatban feltételezett művelettel, nevezetesen a VP-törléssel (É. Kiss 2012: 194; Dissz. 200–2003) miért nem lehet magyarázni a többes számú zéró pronominális tárgyak előfordulásának teljes körét. A dolgozatban olyan megnyilatkozásokat hozok (vö. pl. Dissz. 200. oldalán szereplő (169)–(174)), amelyekben zéró többes számú harmadik személyű tárgy fordul elő és a megnyilatkozást megelőző megnyilatkozásban nem szerepel tárgyi előzmény, így nem alkalmazható az É. Kiss (2012: 194) által javasolt megoldás. Ha alkalmazzuk az opponensem által említett tesztet, akkor megállapíthatjuk, hogy a szóban forgó megnyilatkozásokban a zéró többes számú tárgyaknál nem a „sloppy” olvasat, hanem a szigorú olvasat van jelen, azaz nem argumentumellipszisről van szó, hanem tárgyi *pro*-ejtésről, a lexikailag realizálatlanul hagyott tárgy zéró névmási anaforaként utal vissza a megelőző megnyilatkozásbeli antecedensére. A többes szám harmadik személyű zéró anaforikus tárgyakat tartalmazó előfordulások példaként való hozása azt a célt szolgálta, hogy megmutassam, túlzó a szakirodalom azon általánosítása, hogy ilyen előfordulások nem lehetségesek. Az viszont nem volt célom, hogy generatív grammatikai keretben előálljak egy olyan magyarázattal, ami érvényes lehet ezen előfordulásokra is. Köszönöm Marcel den Dikkennek, hogy felvetette ezeket a kérdéseket, továbbá a topik-ejtés és a passzivizáció problematikáját, az implicit argumentumok szintaktikai szempontból való vizsgálatakor, illetve a nyelvhasználatbeli előfordulások és a grammatika viszonyának kutatásakor feltétlenül foglalkozni kell ezekkel a problémákkal, ami azonban már egy újabb dolgozat feladata.

Ugyancsak szintaktikai kérdésekhez kapcsolódóan, **Marcel den Dikken** nehezményezi, hogy a dolgozatomban nem szerepel a klasszikusnak számító *UOD* (Unspecified Object Deletion) terminus, pedig a dolgozatom 11. oldalán számos terminust felsorolok. A disszertációban több helyen is jeleztem, hogy a szakirodalomban változatos a terminológia a különböző típusú implicit argumentumok megnevezésére. Disszertációmban igyekeztem azokat a szakszavakat használni, amelyek a leginkább elmélet függetlenek. A 11. oldalon szereplő lista nem a tárgyi implicit argumentumok szakirodalomban fellelhető megnevezéseit tartalmazza, hanem általában az implicit argumentumokét. Opponensem hiányolja az UOD-re vonatkozó generatív grammatikai irodalom tárgyalását is. Nem volt célja a dolgozatomnak a generatív irodalom részletes bemutatása az implicit argumentumokra, köztük a szintaxisba ki nem vetülő tárgyakra vonatkozóan. A gondolatmenetem abban az irányban haladt, hogy felvázoljam, a pusztán lexikai, szintaktikai, illetve pragmatikai megközelítések önmagukban nem tudják jól leírni és magyarázni az implicit argumentumok teljes előfordulási körét és olyan komplex megközelítésekre van szükség, amelyek mindezen tényezők interakciójának feltételezésével vizsgálódnak. E törekvésem sikerességét másik két opponensem, Kontra Miklós és Prószéky Gábor kiemelte. A pusztán lexikai, szintaktikai, illetve pragmatikai nézetek idézett problémái nem általános, részletes kritikák akartak lenni,

sokkal inkább a gondolatmenetet illusztrálták. A szintaktikai szerkezetben nem reprezentálódott implicit tárgyak problematikáját részletesen tárgyalom a dolgozatomban az I. módnál, igaz nem generatív szintaktikai keretben, hanem az igék lexikai-szemantikai reprezentációja felől közelítve és kognitív pragmatikai megfontolásokat érvényesítve. Köszönöm opponensemnek, hogy felhívta a figyelmemet a generatív irodalom néhány olyan eredményére, amelyek független érvként támogathatják a konklúzióimat.

Prószéky Gábor véleménye 5. oldalán megállapítja, hogy elsősorban az alanyi és tárgyi implicit argumentumokra figyelve alakítottam ki elméletemet, bár egy-egy határozói implicit argumentum is bekerült a tárgyalásba. Hiányolja a dolgozatomban feldolgozott témák közül a vonatkozó névmás nélküli, illetve utaló szó nélküli határozói implicit argumentumokat tartalmazó összetett megnyilatkozások elemzését: „*Örülj [annak], hogy nyertünk, Ne gúnyolódj [azon], hogy [én] nem tudok hegedülni.*" Dolgozatomnak a célja a magyar igék alanyi és tárgyi implicit argumentumokkal való előfordulásának a leírása és magyarázata volt. A disszertációban szereplő határozói implicit argumentumok többnyire a beszélt nyelvi korpuszból idézett példákban fordultak elő alanyi és tárgyi implicit argumentumokkal együtt, és ha már ott voltak, nem hagytam ezeket sem elemzés nélkül. Ahogy a 221. oldalon utaltam rá, az alanyi és tárgyi implicit argumentumok vizsgálata során kialakított elméleti és módszertani keretet alkalmazhatónak vélem a határozói implicit argumentumok vizsgálatára is. Köszönöm Prószéky Gábornak a probléma felvetését, különösen a teljes egyeztetés hiányát mutató előfordulásokat, pl." *A lakók$_i$ pánikolva rohantak ki a házakból$_j$, nehogy rájuk$_i$ omoljon$_j$* vs. *A lakók$_i$ pánikolva rohantak ki a házakból$_j$, nehogy rájuk$_i$ omoljanak$_j$"*. A határozói implicit argumentumok ezen típusainak a vizsgálatakor a (B) módon belül a mondatgrammatikai (szintaktikai) szabályoknak és a szemantikai-pragmatikai tényezőknek van fontos szerepe. A többes számú egyeztetés hiányát az magyarázhatja, hogy a világtudásunk alapján egy lakó egy házban lakik egyszerre, azaz a grammatikai egyeztetést enciklopédikus ismeretek befolyásolják. A probléma alapos megvizsgálása azonban egy újabb kutatás feladata.

Prószéky Gábor másik elméleti megjegyzése a Disszertáció 6. fejezetében felállított igetipológiára vonatkozik. Opponensem szerint nem derül ki egyértelműen, hogy azok az igék, amelyek nincsenek felsorolva az egyes osztályoknál, mely jegyeik alapján kerülhetnének bele a tipológiába, ha egyáltalán bekerülhetnének. Az igetipológia osztályai nem szemantikai osztályok, hanem az alapján jöttek létre, hogy az igék milyen módokon fordulhatnak elő implicit argumentumokkal. Dolgozatom 247. oldalán jelzem, hogy a javasolt tipológia minden magyar igére érvényes, függetlenül attól, hogy alanyi, tárgyi vagy határozói implicit argumentummal való használatról van-e szó. A disszertációban az alanyi és tárgyi implicit argumentumokat engedélyező igékkel foglalkoztam elsősorban, így a tipológia osztályaiba ezeket az igéket tudtam beilleszteni. Az első csoportba tartozó igéknél valóban megfigyelhető az, hogy szűkebb szemantikai osztályokba sorolhatók, pl. természeti jelenségekkel kapcsolatos igék, foglalkozásigék, táplálkozással, házi munkával kapcsolatos igék. Ezen igék gazdag lexikai-szemantikai reprezentációval rendelkeznek, amelybe beépültek azok az enciklopédikus információk, amelyek segítségével speciális kontextus nélkül is azonosítható lehet egy lexikailag realizálatlan argumentum, ha a cselekvés van a figyelem középpontjában. Ezért ezek az igék mindhárom módon előfordulhatnak implicit argumentummal. Az, hogy az igék melyik tipológiai osztályba sorolhatók, konkrét empirikus elemzéseket igényel. Az elemzések során az igék lexikai-szemantikai reprezentációjának a gazdagságát, a hozzájuk kapcsolódó enciklopédikus ismereteket, illetve azokat a grammatikai jegyeket kell figyelembe venni a kontextuális információk mellett, amelyek engedélyezhetik az implicit argumentummal való előfordulást. A sok-sok empirikus elemzés elvégzése után lehet esetleg majd olyan általánosítást tenni, ami megadja, hogy a tipológia egyes osztályain belül, milyen típusú igecsoportok jelenhetnek meg.

2.2. Válasz a specifikus, kisebb észrevételekre

Marcel den Dikken több kisebb, specifikus észrevételt tesz dolgozatommal kapcsolatban. Ezek részben olyan kérdéseket vetnek fel, amelyek szorosan kapcsolódnak a disszertációm témájához, de amelyekkel nem volt célom az értekezésben foglalkozni. Úgy vélem, ezek a felvetések a disszertáció által inspirált újabb kutatási témák, de nem feltétlenül abban az elméleti keretben megoldandók, amelyben az értekezésem mozog. Most sorra veszem Marcel den Dikken kisebb, specifikus észrevételeit és reagálok rájuk.

(1) Marcel den Dikken első megjegyzése arra vonatkozik, hogy a *gyón* vs. *meggyón*, illetve a disszertáció 149–150. oldalán lévő további igék, például a háztartási munkákkal kapcsolatos igék (*megfőz kimos, kivasal, elmosogat, eltörölget)* vagy a mezőgazdasági munkákkal kapcsolatos igék (*learat, elvet)* felvetik azt a problematikát, hogy az igekötős igék milyen implicit tárgyi argumentumot engedélyeznek. Másként megfogalmazva a kérdést, az igekötők hogyan befolyásolják a nem-specifikus/specifikus implicit argumentumokkal való előfordulást. Opponensem felhívja a figyelmemet arra, hogy szintaktikai szempontból milyen fontos kérdések ezek, amelyekkel nem foglalkozom. A 149–153. oldalon éppen ezeket a kérdéseket érintem, igaz, nem szintaktikai szempontból, hanem a dolgozatomban alkalmazott komplex megközelítésben. Arra a következtetésre jutok, hogy az igék lexikai-szemantikai reprezentációjában szereplő szelekciós megkötés fajtája, az igekötő által előidézett perfektivizáció, az intézményesülés, a szűkebb szemantikai osztályok és a kontextuális tényezők együttesen szabják meg azt, hogy a szóban forgó igék a megnyilatkozásokban (tehát nem a mondatokban) hogyan és milyen implicit tárgyi argumentummal fordulhatnak elő. A szintaktikai tényezők tüzetesebb feltárása árnyaltabbá teheti majd a képet.

(2) A disszertáció 58–59. oldalán szereplő (46a) példához (*Sue had not heard from Joe for months when, suddenly, she received a letter* 'Sue hónapokig nem hallott Joe-ról, amikor váratlanul kapott egy levelet'*)* fűzött magyarázatot nem találja érthetőnek opponensem. A példa kapcsán azt szerettem volna megmutatni Saebo (1996) érvelése alapján, hogy a *receive* 'kap' ige nem vált ki szemantikai előfeltevést, így szemantikai előfeltevésnek nem lehet része az *x-től* argumentum, ezért a saeboi elképzelés szerint ez az argumentum nem kaphat anaforikus olvasatot szemantikai előfeltevésen keresztül. A (46a)-nak az anyanyelvi beszélők által preferált értelmezése, amely a (46b)-ben szerepel ('Sue had not heard from Joe for month when, suddenly, she received a letter from him', azaz 'Sue hónapokig nem hallott Joe-ról, amikor váratlanul kapott tőle egy levelet') ugyanakkor azt mutatja, hogy a beszélők mégis anaforikusan értelmezik a (46a)-ban lexikailag nem realizált *x-től* argumentumot és koreferensnek tartják Joe-val. Az anaforikusságot pragmatikai következtetés révén lehet magyarázni.

(3), (4) Marcel den Dikken következő két megjegyzésének lényege a nyelvtan és a pragmatika kapcsolatára vonatkozik. A nyelvtan és a pragmatika interakciójának szisztematikus vizsgálatát a magyar igék implicit alanyi és tárgyi argumentumokkal való előfordulása során Kontra Miklós és Prószéky Gábor az értekezésem erényének tartják. A disszertációm 1.2.1 fejezetében (14–22. old.) foglalkozom a kérdéskörrel. Ebben a részben tárgyalom a generatív nyelvtan (Chomsky 1977, 1995; Kasher 1986; Engdahl 1999) elképzelését a nyelvtan és pragmatika viszonyára vonatkozóan, illetve ennek az elképzelésnek a változását is. A generatív grammatika minimalista program előtti korszaka posztgrammatikai pragmatikát képzelt el, ennek valóban ellentmond az, hogy pragmatikai tényezők befolyásolnák a grammatika működését, azaz például a zéró alanyok angolban való előfordulásának szituációról szituációra változó elfogadhatóságát.

A minimalista programban a logikai forma interfész jellege miatt elképzelhető a grammatika és a pragmatika interfésze is, mivel a logikai forma kapcsolódhat az elme konceptuális-intencionális rendszeréhez. Ennek fényében elméletileg adott a lehetőség annak feltételezésére, hogy pragmatikai és grammatikai tényezők egymással interakcióban engedélyezzék a megnyilatkozásokban a zéró alanyok előfordulását. A többes számú zéró pronominális tárgyak esetén az a megfogalmazásom, hogy a konkrét kontextuális tényezők felül tudják írni a grammatikai kényszereket és engedélyezhetik a szóban forgó előfordulásokat, arra vonatkozott, hogy a magyar nyelvre létrehozott mondatgrammatikák által elfogadhatatlannak vélt előfordulások léteznek konkrét kontextusokban. Ha ezeket az előfordulásokat elfogadjuk, akkor vagy azt mondhatjuk, hogy nem jók az eddigi mondatgrammatikák, vagy azt mondjuk, hogy a többes számú előfordulások mondatszinten nem jelennek meg, a nyelvhasználat megnyilatkozásaiban megfelelő kontextusokban viszont igen. Egyetértek opponensemmel abban, hogy a grammatika és a pragmatika közötti lehetséges viszonyokat részletesen meg kell vizsgálni, úgy vélem, disszertációm ehhez megtette az első lépéseket, ahogy azt másik két opponensem, Kontra Miklós és Prószéky Gábor kiemeli.

(5),(6) A disszertációm 84–89. oldalán a ki nem mondott konstituensek Vicente és Groefsema (2013: 109) által felsorolt típusait vetem össze az implicit argumentumok általam adott definíciójával. A *finish* 'befejez' és a *continue* 'elkezd' igék mellett előforduló ki nem mondott konstituens tekinthető implicit tárgynak függetlenül a szintaktikai megvalósulási módjától, mivel az igék lexikai-szemantikai reprezentációjában feltételezhető egy tárgyiargumentum-pozíció, amely a megfelelő (akár szintaktikai) feltételek mellett lexikailag realizálatlan maradhat. Ugyanez vonatkozik a *rain* 'esik' és a *kill* 'megöl' igék hely-, illetve eszköz nélküli előfordulására is. Ezen igék számára olyan lexikai-szemantikai reprezentációt javasoltam, amelyek tartalmaznak egy hely,- illetve egy eszközargumentum-pozíciót. Ezen lexikai-szemantikai eljárás melletti érvelés a disszertáció 85–86. oldalán található. Elfogadom opponensem azon megjegyzését, hogy a *should* 'modális kell' használata nem indokolt ezekben a bekezdésekben.

(7) A *processing effort* 'feldolgozási, műveleti erőfeszítés' terminus a pragmatikai irodalomban egyaránt használatos a beszélői és a hallgatói erőfeszítések kifejezésére. Igaza van opponensemnek, hogy a beszélői oldal a produkciós oldal, tehát nevezhetnénk a beszélői műveleti erőfeszítést produkciós erőfeszítésnek. Azzal viszont nem értek egyet, hogy az implicit argumentumok feldolgozása a nyelvhasználatban a hallgató részéről nagyobb műveleti erőfeszítésbe kerülne, mint az explicit formáké. A nyelvhasználatban pragmatikai munkamegosztás zajlik, egyrészt, a beszélő és a hallgató között, másrész, a nyelvileg explicit módon kifejezett információ és a kontextusok segítségével azonosítható implicit információ között. Ha a kontextusban a beszélgető felek számára egyaránt azonosítható az argumentum vonatkozása, akkor a relevanciára (gazdaságosságra) törekvés, illetve a relevanciakeresés miatt felesleges produkciós, illetve feldolgozási erőfeszítésbe kerülne az argumentum explicit kifejezése.

(8) A (61) és a (62) a 99. oldalon azt illusztrálja, hogy a természeti jelenségekkel kapcsolatos igék nem lehetnek szintaktikailag alanytalanok, ha előfordulhatnak a *–ván* konstrukcióban. A (61) és (62) összehasonlítása azt mutatja, hogy a (62)-beli *Hajnalodván, elindultunk hazafelé* és a (61)-beli *János megérkezvén, elindultunk hazafelé* mondatok hasonlóan elemezhetők, csak a (61)-ben a *Hajnalodván* mellett implicit alanyt kell feltételeznünk, amelyet akár explicitté is tehetünk: *Hajnalodván az idő, elindultunk hazafelé.* (Ezen lépés hiányzik a disszertációmból). A Magyar Nemzeti Szövegtárban található olyan előfordulások, amelyekben a természeti

jelenségekkel kapcsolatos igék explicit alannyal szerepelnek, szintén azt támasztják alá, hogy az időjárásigék szintaktikai alanya nem csak valami jelentés nélküli, fonológiailag üres expletívum vagy kváziargumentum. Valódi szemantikai argumentumokat feltételezhetünk, amelyeket a szóban forgó igék lexikai-szemantikai reprezentációja tartalmaz (Németh T. 2008: 99–100). Köszönöm opponensemnek a szintaktikai érvelés kiegészítését a Visibility Condition 'láthatósági feltétel'-re való utalással.

(9) A foglalkozásigéknek a természeti jelenségekkel kapcsolatos igékhez hasonló kezelését az indokolja, hogy mindkét igeosztály hasonló felépítésű lexikai-szemantikai reprezentációval rendelkezik, a lexikai-szemantikai reprezentációban szereplő szelekciós megkötés révén előfordulhat az I. módon implicit alanyi argumentummal. Az, hogy az I. módon lexikailag realizálatlanul hagyott alany egyes vagy többes számú, nem változtat ezen. A természeti jelenségekkel kapcsolatos igék egyes szám harmadik személyű implicit alannyal való előfordulása nem meglepő, a lexikai-szemantikai reprezentáció szelekciós megkötésében szereplő információ többnyire egyedi természeti jelenségekre vagy típusra utal, másképpen fogalmazva az *eső, hó, ég, idő* stb. lehetséges alanyok tipikusan egyes számúként konceptualizálódnak a magyar nyelvhasználatban. Ha az alany nem jelenik meg testes formában, az igealak egyes szám harmadik személyű végződése jelzi ezt a konceptualizálódást. A foglalkozásigék esetén a lexikai-szemantikai reprezentációban az alanyra vonatkozó szelekciós megkötés a megfelelő foglalkozásnév. A foglalkozásnevek az őket végző emberekre vonatkoznak, Ha az alanyt a beszélő lexikailag realizálatlanul hagyja, akkor a szelekciós megkötés által megkívánt foglalkozást végző emberek az implicit alany vonatkozásai, ezért lehetséges a többes szám harmadik személyű igei végződés. Ennél a magyarázatnál tehát, ugyanúgy, mint a természeti jelenségekkel kapcsolatos igéknél, a lexikai-szemantikai reprezentációnak, valamint a tipikus, generikus olvasatnak van fontos szerepe. Ez indokolja a két igecsoport együttes kezelését, ahogy azt Prószéky Gábor opponensem is kiemeli. A Marcel den Dikken által felvetett pro_{arb}-elemzést (Rizzi 1986) azért nem említettem a foglalkozásigék esetén, mert a foglalkozásigék mellett lexikailag realizálatlanul hagyott alanynak nem önkényes a referenciája. Speciális kontextus hiányában (például az olyan egyszavas megnyilatkozásokban, amelyek csak a foglalkozásigét tartalmazzák), a foglalkozásigék implicit alanya semmi más nem lehet, csak az adott foglalkozást végző emberek. A disszertációm 128–129. oldalán a *Magyar grammatika* (Keszler 2000) által képviselt határozatlan vagy általános alanyú elemzés ellen szóló érvelés a pro_{arb}-elemzés elleni érvelésként is felhasználható. Prószéky Gábor e gondolatmenetem helyességét szintén kiemelte véleményében.

(10) Köszönöm opponensem felvetését a *zabál, vedel* és az angol *devour* 'zabál' és *swill* 'vedel' implicit tárggyal való előfordulásának különbségére vonatkozóan. A disszertációban nem volt célom a két nyelv evéssel, ivással kapcsolatos igéinek összevetése, elsősorban a magyar igékre koncentráltam. A különböző nyelvekben előforduló evéssel és ivással kapcsolatos igék viselkedését részletesen tárgyalja Newman (2009), ahogy a disszertációm 137. oldalán a 66. lábjegyzetben utaltam rá.

(11) A disszertáció 167. oldalán a (130)-ban az *iszik* ige számára egy olyan gazdag lexikai-szemantikai reprezentációt feltételezek, amely az *iszik* valamennyi lexikai jelentését magában foglalja. A 166. oldalon a (129a) és (129b) két lexikai tételt feltételez az *iszik* számára. A (129a)-ban az $iszik_1$ nem foglalja magában a habituális olvasatban megjelenő ALKOHOL komponenst, míg a (129b)-ben az $iszik_2$ igen. A (130) azért jobb megoldás, mert eleget tesz a lexikai gazdaságosság kívánalmának (Bierwisch 1997; Bibok 2008, 2010): egyetlen lexikai-szemantikai ábrázolással meg tudja ragadni az *iszik* valamennyi jelentését. Így nincsen szükség arra, hogy az egyes jelentéseket

önálló lexikai tételként soroljuk fel a lexikonban, és az is látszik, mi a kapcsolat a jelentések között, nem kell lexikai szabályokat vagy más megoldásokat keresnünk, hogy kapcsolatba hozhassuk egymással a jelentéseket. A (130) tehát nemcsak az *iszik* tárgyas és tárgyatlan használata szintaktikai alternációja számára biztosítja a lexikai-szemantikai reprezentációt, hanem az *iszik* lehetséges habituális olvasatáról is számot ad. Az ALKOHOL komponens kerek zárójelbe tétele pedig azt mutatja, hogy opcionális komponensről van szó, amely kontextuális támogatás mellett válik aktívvá. Így a (130) a lexikai-szemantikai reprezentáció és a kontextus interakciójára is rávilágít.

(12) Elfogadom Marcel den Dikken azon észrevételét, hogy a *-lak/-lek* formával ellátott igék implicit tárggyal való előfordulását lehetett volna külön tárgyalni a tárgyas igék első és harmadik személyű implicit tárgyakkal való előfordulásától, valóban nem az elemzésnek ez utóbbi esetekre való kiterjesztéséről van szó. A 194. oldal (156) alatti bekezdésének utolsó két sora javításra szorul e tekintetben.

(13) Opponensem nehezményezi, hogy az első és második személyű implicit tárgyak vizsgálatánál nem említem az inkluzív referenciális anaforát, holott a szakirodalom, például Den Dikken, Lipták és Zvolenszky 2001-es cikkükben tárgyalják. Valóban, legalább futólag érinthettem volna a témát, de hogy mégsem tettem, annak több oka is van. Egyrészt a dolgozatomban az anafora és a zéró anafora fogalmát nem a generatív grammatikákban megszokott értelemben használom, ahogy ezt a disszertációm 5.1.1 fejezetében a 179. oldalon jelzem is. A dolgozatban tárgyalt, zéró anaforát tartalmazó példákban az anafora antecedense nem az anaforával azonos frázisban vagy tagmondatban szerepel. Egy másik ok az, hogy a szóban forgó konstrukciók esetén az intuícióm teljesen ingadozó, sőt megbízhatatlan. Az idézett munkában és az opponensi véleményben hozott példák egy része az én intuícióm számára elfogadhatatlan vagy kétséges (?*Mi engem választunk meg*), más példák, amelyeket opponensem és szerzőtársai rossznak ítélnek, elfogadhatóak (*Mi magamat látjuk/képviseljük, Hozunk magamnak egy sört)*, megint más példák esetén az elfogadhatóság nem attól függ, hogy milyen szintaktikai szerkezetet feltételezünk, hanem maguktól az igéktől (**Mi magamat választjuk meg* vs. *Mi magamat javasoljuk)*. A tárgy elhagyhatóságának problematikája ezekben a konstrukciókban nem befolyásolta a dolgozatom fő célkitűzéseit, ezért nem szerettem volna belebonyolódni ennek vizsgálatába.

(14) L. fentebb, a 2.1.-ben az általános észrevételekre adott válaszok második bekezdésénél.

3. Válasz az adatkezeléssel, metodológiával és metaelméleti reflexiókkal kapcsolatos észrevételekre

Marcel den Dikken szerint dolgozatomban túl sok teret szentelek a metaelméleti és a módszertani reflexióknak. A dolgozatom tárgytudományos része valóban állhatna önmagában is a metareflexiók nélkül. Úgy vélem azonban, hogy ezek nélkül a dolgozatom szegényebb lenne. A metaelméleti és módszertani reflexiók több esetben is segítettek a gondolatmenetem alakításában és explicitté tételében, az egyes elméleti megállapítások és háttérfeltevések értékelésében, az adatok kezelésében, ezért dolgozatom céljának tekintettem ezek bemutatását is. Ami az egyes adatfajtákat illeti, a dolgozatomban amellett érvelek, hogy ha a nyelvhasználat megnyilatkozásait szeretnénk vizsgálni, akkor többféle adatforrásból származó adatokat kell figyelembe venni, köztük az intuícióból, korpuszból, gondolatkísérletekből stb. származókat. Nem az intuícióból származó adatgyűjtést kárhoztatom a korpuszból származó adatgyűjtés javára, hanem azt igyekeztem feltárni, hogy az egyes adatforrásoknak más-más szerepe van a kutatásban, a kutatás egyes fázisaiban, továbbá, hogy a kutatás tárgya megszabhatja, hogy valamely adatgyűjtési mód önmagában nem alkalmas a vizsgálandó probléma megoldásához és más forrásokhoz (is) kell nyúlni. Marcel den Dikkennel szemben

Prószéky Gábor dolgozatom egyedi értékének tartja, hogy a tárgytudományos kutatásban szisztematikusan alkalmaztam a Kertész–Rákosi (2012) által kidolgozott metaelméleti keretet, mert ez az alkalmazás erősítette az eredményeim elfogadhatóságát.

Kontra Miklós értekezésem újdonságai és érdemei között említette a beszélt és írott nyelvi korpuszok, az ÉKsz[2], valamint a gondolatkísérletek bevonását az adatforrások közé, ugyanakkor ezzel kapcsolatban néhány kritikai megjegyzéssel is él. Az első észrevétele a „különböző adatforrásokból nyert adatok használatával ellensúlyozhatók az egyes adatforrások hátrányai" (Tézisek 7, Értekezés 103, 241, 246) megállapításom újdonságértékére vonatkozik. Opponensem egyetért velem, de felhívja a figyelmemet arra, hogy Dörnyei (2007: 43) már leírta, hogy a társadalomtudományi kutatásokban a különféle kutatási módszerek, a kvalitatív és a kvantitatív adatok együttes alkalmazása már nem volt nagy újdonság a múlt század második felében, továbbá a kvantitatív szociolingvisztika utóbbi fél évszázada programszerűen bevonta a kutatásba a különféle adatokat, például a formális minimálpár-teszteket és a szociolingvisztikai interjúkat. Ez valóban így van. Ugyanakkor az elméleti nyelvészet több területén a kutatók ragaszkodtak az adott terület hagyományos adatforrásaihoz, illetve ha a vizsgálatba több adatforrásból származó adatot is felhasználtak, akkor is elméletenként, megközelítésenként meghatározott volt, hogy milyen adatforrásokból származó adatokat szabad együtt használni. Például a szintaxissal foglalkozó kutatók az intuíciójukon alapuló adatok mellett grammatikalitási ítéletekre, minimálpár-tesztekre és írott korpuszbeli előfordulásokra támaszkodtak és általában nem használtak gondolatkísérletekből vagy szóbeli, spontán beszélgetéseket tartalmazó korpuszokból származó előfordulásokat. A pragmatikában viszont éppen az ún. armchair-nyelvészetet ostorozták, azokat a megközelítéseket, amelyek az imént említett adatforrásokat részesítették előnyben (Jucker 2009). Az értekezésemben alkalmazott adatkezelés újdonsága abban rejlik, hogy nem pusztán különböző adatforrásokból származó adatokat használtam együtt, hanem olyan adatforrásokból származó adatokat is integráltam, amelyeket korábban nem vettek együttesen figyelembe. Értekezésem publikálandó változatában ezt jobban ki fogom emelni.

Kontra Miklós második megjegyzése a nyelvi adatokról és evidenciáról szóló szakirodalom utóbbi két évtizedre való szűkítésére vonatkozik. Opponensem hiányolja a tárgykörhöz tartozó korábbi szakirodalom (pl. Labov 1975, Ringen 1975, Ross 1979 és Schütze 1996) említését. Valóban megemlíthettem volna ezeket a klasszikus munkákat, egyetértek, hogy nem halványították volna el az általam felsoroltakat, sőt az olvasó számára nyilvánvalóvá tették volna, hogy régebbi keletű kérdéskörről van szó. Egy kutatás szakirodalmi hátterének bemutatásakor mindig döntést kell hozni arról, hogy milyen mélységben és mennyire széleskörűen mutatjuk be azt. Azért koncentráltam az utóbbi két évtizedre, mert az adatokról és evidenciáról szóló vita tárgytudományos és metatudományos szinten egyaránt felerősödött ezekben az évtizedekben. Folyóirat-különszámok (vö. pl. Borsley (2005); Mereu és Lombardi Vallauri (2004); Bordería (2008)) jelentek meg, konferenciákat szerveztek és szerveznek (vö. pl. *Linguistic Evidence* c. konferenciasorozat 2004-től a Tübingeni Egyetem szervezésében; The 46th Poznań Linguistic Meeting (PLM2016): *Linguistics and data: A fresh look*), kerekasztal-beszélgetéseket tartottak (vö. pl. MTA NyTI *Kulcs a nyelvtanhoz? – kerekasztal-beszélgetés a nyelvtani intuícióról és a korpuszalapú megközelítésekről* 2007; *Elmélet és kísérlet a nyelvészetben – kerekasztal-beszélgetés* 2014). Az általam hivatkozott tételek ugyanakkor hivatkozzák az opponensem által hiányolt szerzőket, tehát, bár közvetett módon, de ők is jelen vannak a munkámban. Értekezésem publikálandó változatában explicite megteszem ezeket a hivatkozásokat.

Nagyon köszönöm **Kontra Miklós** harmadik észrevételét, amely az anyanyelvi beszélők – beleértve a nyelvészeket is – intuíciójának ütközéséről szól. Az értekezésem 190–191. oldalához kapcsolódva a többes számú névmási tárgyak elhagyhatóságát illetően opponensem véleménye 2. lábjegyzetében felhívja a figyelmemet arra, hogy H. Molnár (1962:

157) szintén azt állítja, amit É. Kiss (2012: 193–195) és Kugler (2000: 110), nevezetesen azt, hogy a *-lak/-lek* ragos igealak mellől nem hagyható el a többes számú 2. személyű tárgy. Tovább kell bővítenem Kontra Miklós lábjegyzetét: Pete (1988: 140) sem állít mást. Az értekezésembe, sajnos tévesen került be az, hogy H. Molnár (1962: 157) és Pete (1988: 140) szerint elhagyható lenne a többes számú 2. személyű tárgy a *-lak/-lek* ragos igealak mellől. H. Molnár és Pete mindösszesen azt állítják, hogy a *-lak/-lek* ragos igealak mellett előfordulhat többes számú második személyű tárgy, de szerintük ezeket mindig ki kell tenni (korábbi munkáimban ez helyesen szerepel, vö. pl. Németh T. és Bibok 2001: 91–92.). Ezen helyreigazítás fényében a korábbi szakirodalom azonos nézetet képvisel, amellyel az én intuícióm ütközik. Az intuíciók ütközése miatt kezdtem el vizsgálni, hogy más anyanyelvi beszélők intuíciója hogyan ítéli meg az implicit többes szám második személyű névmási tárggyal való előfordulásokat. A beszélők intuíciója megoszlik: vannak olyan beszélők, aki számára mondatszinten elfogadhatatlanok, vannak, akik szerint elfogadhatóak és vannak olyanok, akiknek ingadozik az intuíciója. Az értekezésben bemutatott gondolatkísérletek, amelyek kontextualizálják a szóban forgó előfordulásokat, megváltoztatják az anyanyelvi beszélők intuícióját és elfogadhatóvá teszik a *-lak/-lek* ragos igealak mellett az implicit többes számú második személyű tárgyat. Az értekezésben közölt korpuszelőfordulások, amelyek a Magyar Nemzeti Szövegtárból származnak, szintén azt támasztják alá, hogy a *-lak/-lek* ragos igealak mellett szerepelhet implicit többes számú második személyű tárgy. Kontra Miklós megemlíti, hogy az a további állításom, miszerint a tranzitív igék előfordulhatnak többes szám második személyű névmási tárggyal a kontextusokban vizsgált megnyilatkozásokban, szintén igazolódott az értekezésemben. Mindezeket figyelembe véve, bár az értekezésem vonatkozó részei javításra szorulnak, a Tézisek 16. lapján szereplő 16. pont viszont ennek köszönhetően erősebb kijelentésként fogalmazható meg: megcáfoltam a szakirodalom azon állítását, hogy a magyar tárgyas igék csak egyes számú névmási tárggyal fordulhatnak elő.

Kontra Miklós negyedik észrevétele a *magyar nyelvhasználat* kifejezésre vonatkozik. Ahogy azt opponensem írja, a terminus használatával valóban az volt a célom, hogy az értekezésben mindvégig nyilvánvaló legyen, hogy a nyelvhasználat kontextusaiban megvalósuló megnyilatkozásokban vizsgálom az implicit alanyi és tárgyi argumentumok előfordulását és nem mondatgrammatikai szinten. Nem szándékoltam azt implikálni, hogy az egynyelvű felnőtt magyarok között nincsenek dialektális különbségek az implicit argumentumok használatát tekintve. Bár a dolgozatban több helyen is jeleztem, hogy vannak különbségek a magyar anyanyelvi beszélők között az implicit argumentummal való előfordulás megítélésében (l. pl. a többes számú implicit névmási tárgyakkal való előfordulásokat), az nem volt célom, hogy megvizsgáljam, dialektális alapjai vannak-e a különbségeknek. Köszönöm Kontra Miklósnak, hogy felvetette ezt a kérdést, mindenképpen érdemes lesz foglalkozni vele egy újabb kutatás keretében.

4. Válasz a formai megjegyzésekre

Végül köszönöm Kontra Miklósnak és Prószéky Gábornak a formai megjegyzéseit is, amelyek segítenek az értekezés publikálásra való előkészítésében.

5. Válasz a Tézisekre vonatkozó észrevételekre

A Tézisek 3. fejezete az új tudományos eredmények tételes összefoglalása. Ebben a részben összegeztem a disszertációmhoz vezető kutatásaim legfontosabb eredményeit, köztük azokat is, amelyeket már publikáltam. Ahogy fentebb már jeleztem a 2.1. rész első bekezdésében, a disszertációm egy hosszabb kutatási folyamat egymásra épülő eredményeit összegzi, ezt tükrözi a Tézisek 3. fejezetének felsorolása is. Az (i)–(iii) pontokban a dolgozat fő célkitűzéseihez kapcsolódóan, majd az (1)–(21) pontokban sorra vettem a kutatásom során elért és a disszertációba beépített eredményeimet.

Marcel den Dikken az egyes pontokhoz további megjegyzéseket fűzött. Rövid reakcióim Marcel den Dikken felvetéseire a következők:

(1) Opponensem elfogadja ezt a tételt, de nem tartja újnak. Nem az a tény új, hogy a korábbi szakirodalmat összefoglalom és értékelem, hanem az, hogy összegzem azokat a szempontokat a korábban egymással kapcsolatba sem hozott elméleti keretek vonatkozó eredményeinek ütköztetésével és összeegyeztetésével, amelyeket univerzálisan alkalmazni lehet az implicit argumentumok vizsgálatában.

(2) Az implicit argumentumok disszertációban szereplő felfogása a magyar szakirodalomban új.

(3)–(4) A metaelméleti reflexiók szükségességét a 3. pont első bekezdésében indokoltam. Itt még annyit teszek ehhez hozzá, hogy a meghozott metaelméleti döntések alapjaiban befolyásolták a kutatást. Ha például nem amellett döntök, hogy a nyelvhasználat megnyilatkozásaiban vizsgálom az implicit argumentumok előfordulását (4. tétel), akkor az adatok egy jelentős körét ki kellett volna zárni a kutatásból, így nem álltak volna elő olyan kutatási problémák, mint például a többes számú zéró pronominális tárgyak előfordulása, vagy nem lehetett volna a kontextus szerepét tárgyalni. Ezt opponensem is elfogadja. A metaelméleti keret alkalmazásának hasznosságát, továbbá a mondatközpontúság meghaladásának előnyeit Kontra Miklós és Prószéky Gábor is elismeri.

(5)–(6) A metaelméleti keret szisztematikus alkalmazásával, a látens háttérfeltevések feltárásával vált lehetővé a saját definícióm elhelyezése a szakirodalomban. A tárgytudományos kutatásban szokásos gyakorlathoz képest ez új metódus.

(7) Disszertációm egyik, opponensem által is elfogadott, központi, új eredményének (az implicit argumentumok előfordulásának (A)–(C) módja) az argumentumszerkezettel rendelkező főnevekre, melléknevekre való kiterjesztésére vonatkozóan l. 2.1. második bekezdését.

(9)–(10) A természeti jelenségekkel kapcsolatos igék explicit vs. implicit alannyal való előfordulása melletti érvelésem kiegészítésére l. fentebb a 2.1. rész (8)-as pontját, a foglalkozásigékkel kapcsolatos válaszomra pedig a 2.1. rész (9)-es pontját.

(11) A (11) tételt beépíthettem volna a (9) és (10)-es tételbe, az újdonsága következik a (9)–(10)-ből és az opponensem kapcsolódó felvetéseire adott válaszaimból.

(14) Ebben a tételben az az új eredmény, hogy egy tárgyas ige lexikai-szemantikai reprezentációjában szereplő szelekciós megkötés milyensége megjósolhatóvá teszi azt, hogy az adott ige előfordulhat-e egyáltalán implicit tárgyi argumentummal az (A) módon. A korábbi magyar szakirodalom (vö. pl. Kiefer 2006; Bibok 2008, 2010) ezt az ige idioszinkratikus tulajdonságának tartotta.

(16) Opponensemnek a többes számú implicit tárgyi argumentumok pro-ként vagy argumentumellipszisként való kezelésére vonatkozó felvetésére a 2.1. rész harmadik bekezdésében válaszoltam.

(21) A tétel valóban szorosan kapcsolódik a (3) és (4) tételekhez, de fontosnak tartottam összefoglalni egy külön tételben metaelméleti keret alkalmazásának hasznosságát. Ezt Prószéky Gábor opponensi véleményében ki is emelte.

Felhasznált irodalom

Bibok Károly (2008) Az igék szemantikája és a szintaktikai alternáció. In Kiefer Ferenc (szerk.) *Strukturális magyar nyelvtan 4. A szótár szerkezete,* 23−70. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Bibok, Károly (2010) From syntactic alternation to lexical pragmatics. In Enikő Németh T. és Károly Bibok (szerk.) *The Role of Data at the Semantics-Pragmatics Interface,* 261−304. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.

Bierwisch, Manfred (1997) Lexical information from a minimalist point of view. In Chris Wilder, Hans-Martin Gärtner és Manfred Bierwisch (szerk.) *The Role of Economy Principle in Linguistic Theory,* 227–266. (*Studia Grammatica* 40) Berlin: Akademie Verlag.

Bordería, Salvador Pons ed. (2008) Empirical data and pragmatic theory, Special issue. *Journal of Pragmatics* 40: 1353–1496.

Borsley, Robert D. (szerk.) (2005) Data in theoretical linguistics, Special issue. *Lingua* 115: 1475–1666.

Chomsky, Noam (1977) *Essays on Form and Interpretation.* New York: North Holland.

Chomsky, Noam (1995) *The Minimalist Program.* Cambridge, MA: MIT Press.

Den Dikken, Marcel, Anikó Lipták és Zsófia Zvolenszky (2001) On inclusive reference anaphora: New Perspectives from Hungarian. In Karine Megerdoomian és Leora Anne Bar-el (szerk.) *WCCFL 20 Proceedings,* 137−149. Somerville, MA: Cascadilla Press.

Dörnyei Zoltán (2007) *Research Methods in Applied Linguistics: Quantitative, Qualitative, and Mixed Methodologies.* Oxford: Oxford University Press.

Engdahl, Elisabet (1999) Integrating pragmatics into the grammar. In Lunella Mereu (szerk.) *Boundaries of Morphology and Syntax,* 175−194. Amsterdam: Benjamins.

É. Kiss Katalin (2012) Null pronominal objects in Hungarian: a case of exaptation. *Acta Linguistica Hafniensia* 44: 192−206.

H. Molnár Ilona (1962) A tárgy. In Tompa József (szerk.) *A mai magyar nyelv rendszere. Leíró nyelvtan 2. Mondattan,* 147−161. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Jucker, Andreas H. (2009) Speech act research between armchair, field and laboratory: The case of compliments. *Journal of Pragmatics* 41: 1611–1635.

Kasher, Asa (1986) Pragmatics and Chomsky's research program. In Asa Kasher (ed.) *The Chomskyan Turn,* 122−149. Oxford: Blackwell.

Kertész, András és Csilla Rákosi (2012) Data and Evidence in Linguistics. A Plausible Argumentation Model. Cambridge: Cambridge University Press.

Kiefer Ferenc (2006) *Aspektus és akcióminőség. Különös tekintettel a magyar nyelvre*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Kugler Nóra (2000) Az igeragozás. In Keszler Borbála (szerk.) *Magyar grammatika,* 104−126. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Labov, William (1975) *What is a Linguistic Fact?* Lisse: The Peter de Ridder Press.

Mereu, Lunella és Lombardi Vallauri, Edoardo (2004) What do we speak about when we speak of linguistics? Special issue. The Linguistic Review 21: 171–433.

Newman, John (2009) *The Linguistics of Eating and Drinking.* Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.

Németh T., Enikő (2008) Az implicit alanyi és tárgyi argumentumok előfordulásának lexikai-szemantikai jellemzői. In Kiefer Ferenc (szerk.) *Strukturális magyar nyelvtan 4. A szótár szerkezete,* 71−128. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Németh T. Enikő és Bibok Károly (2001) Az alanyi és a tárgyas ragozás szerepe az igei tárgyi argumentumok elhagyhatóságában. In Bakró-Nagy Marianne, Bánréti Zoltán és É. Kiss Katalin (szerk.) *Újabb tanulmányok a strukturális magyar nyelvtan és a nyelvtörténet köréből,* 78−96. Budapest: Osiris Kiadó.

Pete István (1988) A magyar igeragozás típusai. In Büky László és Maleczki Márta szerk. *A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei 3*. 133−148. Szeged: JATE.

Ringen, Jon (1975) Linguistic facts: a study of the empirical scientific status of transformational generative grammars. In David Cohen és Jessica R. Wirth (szerk.) *Testing linguistic hypotheses,* 1–41. Washington, DC: Hemisphere Publishing Corp.

Ross, John Robert (1979) Where is English? In Charles J. Fillmore, Daniel Kempler és Willioam S-Y. Wang (szerk.) *Individual Differences in Language Ability and Language Behavior*, 127–163. New York: Academic Press.

Saeboe, Kjell (1996) Anaphoric presupposition and zero anaphora. *Linguistics and Philosophy* 19: 187−207.

Schütze, Carson T. (1996) *The Empirical Base of Linguistics: Grammaticality Judgments and Linguistic Methodology.* Chicago: University of Chicago Press.

Vicente, Begoña and Groefsema, Marjolein (2013) Something out of nothing? Rethinking unarticulated constituents. *Journal of Pragmatics* 47: 108−127.

Szeged, 2016. december 29.

(Németh T. Enikő)